Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти"
Чернігівський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
VII Всеукраїнської науково–практичної конференції
7–8 квітня 2017 року

Том 1

Чернігів–2017

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П 24

Затверджено до друку Вченою Радою Чернігівського національного технологічного університету, протокол № 4 від 27 березня 2017 р.

Редакційна колегія:

Головний редактор – Шкарлет Сергій Миколайович – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Заступник головного редактора – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальний секретар – Зайцев Володимир Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

Члени редакційної колегії:

Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Казимир Володимир Вікторович – доктор технічних наук, професор, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету

Ткаченко Володимир Володимирович – доктор історичних наук, професор, в.о. директора Державної наукової установи "Інститут модернізації змісту освіти"

Заліський Анатолій Андрійович – кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Бережна Таміла Іванівна – кандидат педагогічних наук, в.о начальника відділу з наукової роботи Державної наукової установи "Інститут модернізації змісту освіти"

Гончаренко Марія Степанівна – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова Української асоціації валеологів

Маркіна Тетяна Юріївна – доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Лисенко Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково–методичної роботи Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Карленко Наталія Вікторівна – кандидат філософських наук, директор обласного комунального закладу освіти "Криворізька загальноосвітня санаторна школа–інтернат № 8 І–ІІ ступенів"

Педагогіка здоров'я : збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково–практичної
П 24 конференції (м. Чернігів, 7–8 квітня 2017 р.) : [в 2 т.] / ред. колегія : С. М. Шкарлет [та ін.]. – Чернігів, 2017. – Т. 1. – 595 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого–педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті теоретико–методологічні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого–педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально–небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Митрофанова А., Антоненко К., Волкова А., Мощенко Ю. 401
Психічне здоров'я молоді в Україні
Мірошниченко В. 403
Сучасний стан абортів в Україні і світі
Міхеєнко О.І. 404
Модель культури здоров'я і здоров'ятворення особистості
Молчанюк О.В., Борзик О.Б. 408
Саморозвиток майбутнього вчителя початкових класів як педагогічна проблема
Москаленко Е.А. 410
Здоровьесберегающие технологии на уроках истории и во внеурочное время
Мухіна О.Ю., Бойчук Ю.Д., Буравель С.Д. 413
Малярія: збудники, епідеміологія та клініка
Неборак С.С., Коваль А.А., Пилипенко С.В. 419
Шлунковий сік – бар'єр проти інфекційних захворювань
Нікітюк Н.О. 421
Оздоровлення за допомогою мистецтва
Овдій М.О., Волинець Л.М., Соломаха К.М., Перепелиця М.І. 424
Деякі аспекти рівня рухової активності, характеру харчування та звички тютюнопаління осіб першого зрілого віку
Огороднійчук М.В., Корнійчук Н.М. 426
Вплив здорового способу життя на конкурентоспроможність особистості у сучасному суспільстві
Олійник О.В., Торохтій Л.Ю. 430
Профілактика порушення зору молодших школярів
Омері І.Д., Хільченко Н.Д. 433
Здоров'язбережувальні технології у формуванні творчої уяви дітей старшого дошкільного віку
Онищук С.О. 435
Сутність і структура здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців міжнародної торгівлі
Осинський М. 438
Тату, що може лишити зору
Павлюк О.В., Захлевська Т.В. 439
Формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців-технологів до свого здоров'я
Пантєлєєв К.В. 444
Особливості формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників
Пивоварчук В.С., Знайда А.А., Каминский В.В., Знайда Ар.А., Негода А.В., Пивоварчук О.В. 446
Валеология, числографика, интегративный поход
Пивоварчук В.С., Литвицька Т.Д. 452
Деякі особливості впровадження методичних рекомендацій щодо модернізації змісту освіти на оздоровчих курсах
Правдівцева С.О., Лобусова М.Г., Петренко Г.В., Святцева Г.С. 456
Основи здорового способу життя
Прокопенко Л.І., Бобрус Т.С., Жиденко Т.О. 459
Стрес як виявлення психоемоційного навантаження в дітей молодшого шкільного віку

Павлюк О.В., Захлевська Т.В.
Одеська національна академія харчових технологій

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ТЕХНОЛОГІВ ДО СВОГО ЗДОРОВ'Я

Проблема формування, зміцнення та збереження здоров'я в широкому розумінні на особистісному та суспільному рівнях у наш час набула загальнопланетарного значення й розглядається як така, що кардинально змінює подальший розвиток людини. Життя та здоров'я людини виступають найвищою цінністю й одним з головних показників цивілізованості суспільства.

Під час навчання у вищому навчальному закладі в студентів формується інша активна життєва позиція, ніж у шкільні роки, і вони по-іншому оцінюють свої можливості. Їхня свідомість досягає рівня, при якому виникає потяг до самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення, що в кінцевому рахунку призводить до розуміння здоров'я як цінності й виникнення почуття відповідальності за його стан. Разом з тим, система стійких переконань притаманна не всім студентам, деякі з них не можуть самостійно визначитися у виборі своєї позиції щодо здоров'я як життєвої цінності.

За останніми науковими даними, до 90% студентів мають серйозні відхилення в стані здоров'я, 50% і більше знаходяться на диспансерному обліку, кожний 5-й студент (на гуманітарних факультетах – кожний 3-й, а іноді навіть 2-й) віднесений до підготовчої та спеціальної медичної групи або звільнений за станом здоров'я від фізичних навантажень; рівень більше ніж 50% молодих людей, які навчаються у вищих навчальних закладах нашої країни, не відповідає навіть середньому рівню державного стандарту фізичної підготовленості, що гарантує стабільне здоров'я. Таке становище пов'язується з тим, що для сучасної молоді підвищення рівня свого здоров'я не набуває першочергового значення. При цьому вона не має й необхідних знань, життєвого досвіду, що дозволили б їй зберегти свою особистість, засвоїти оптимальні норми життя, засновані на розумінні здоров'я як найбільшої цінності.

Серед технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах є такі, які висувають особливі специфічні вимоги до функціональних, рухових і психологічних можливостей фахівців. Для успішної роботи в цих умовах в професійній підготовці майбутніх фахівців-технологів необхідно цілеспрямовано формувати ціннісне ставлення до здоров'я. Організаційно–методичними формами рішення оздоровчих задач, зокрема у вузах технічного профілю покладають переважно на кафедри фізичного виховання. Аналіз діючих у вищих технічних закладах навчальних планів та програми з фізичного виховання доводить, що зростання об'єктивної потреби суспільства у формуванні фізичного здорового активного покоління майбутніх працівників не в значної мірі знайшло у них своє відображення. Порівняно з іншими навчальними дисциплінами на предмет "Фізичне виховання" відводиться найменша кількість навчальних годин, тому формування ціннісного ставлення до здоров'я у структурі професійної підготовки залишається досить низьким. Тому основним чинником орієнтації молоді на підтримку здорового способу життя є формування відповідних аксіологічних основ, актуалізація окремих ціннісних складових. Успіх будь-якої програми буде досягнуто лише тоді, коли зовнішні стимули перейдуть у внутрішню мотивацію, тобто буде сформовано ціннісне ставлення до відповідних явищ та подій. В той же час проблема формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців-технологів до здоров'я, а отже, і до значущого компонента освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціальності у структурі професійної підготовки розроблена недостатньо.

Питанням формування ціннісного ставлення учнівської та студентської молоді до свого здоров'я присвячені дисертаційні дослідження Т. Белінської, Т. Вершиніної. Окремі аспекти цієї проблеми були предметом наукових

досліджень Ю. Бойчука, В. Горащука, М. Гриньової, В. Бабича, Ю. Драгнєва, Г. Кривошеєвої, С. Лебедченко, М. Литвинової, Л. Овчиннікової та ін.

Вчені підкреслюють, що зберегти високий рівень здоров'я молоді допоможе впровадження нових оздоровчих технологій, орієнтованих на його зміцнення. Разом з тим жодне відомство, жоден заклад у державі неспроможний самостійно вирішити відповідне завдання, якщо не буде сформоване ціннісне ставлення до здоров'я й у громадян. "Схилити ж громадську свідомість до здоров'я вкрай складно. Не можна змусити людину берегти та зміцнювати своє здоров'я - потрібно створити умови, щоб вона сама захотіла про них дбати" [4, с. 14].

Протягом тривалого часу проводяться соціологічні опитування щодо ціннісних орієнтацій студентської молоді на здоровий спосіб життя, зокрема у наукових дослідженнях таких авторів, як Г. Кривошєєва, М. Півень, Р. Стасюк, Н. Антонова, О. Смакула, Д. Воронін. та ін. Аналіз наукової літератури дає уявлення про сучасний рівень розробленості проблеми як у цілому так і окремих її аспектах. Це обумовило вибір теми статті "Формування ціннісного ставлення фахівців –технологів до свого здоров'я".

Метою статті є виявлення сукупності умов, які сприятимуть формуванню у майбутніх фахівців-технологів ціннісного ставлення до здоров'я у процесі професійної підготовки. Відповідно до мети визначені такі *завдання*: 1) виявлення ставлення студентів до фізичної культури; 2) вивчення ступеню вивченості проблеми формування мотиваційних основ, щодо ціннісного ставлення до здоров'я майбутніх фахівців-технологів.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Одеської національної академії харчових технологій. У дослідженні взяли участь студенти І-х курсів технологічних факультетів, які за станом здоров'я віднесені до основної медичної групи.

Ставлення студентів до фізичної культури визначали за методом соціологічного опитування. Спеціально розроблені анкети включали перелік питань, спрямованих на ставлення до фізичної культури і спорту, раціонального харчування, відпочинку, режиму дня, виявлення шкідливих звичок та інші.

Аналіз анкетних даних першокурсників виявив, що 21,4%, тобто кожен п'ятий майбутній фахівець-технолог має звичку до тютюнопаління. Переважаюча більшість опитаних цілком справедливо вважають, що паління є причиною виникнення ряду захворювань серцево-судинної системи (65%) і органів дихання (81%). Дуже великий відсоток студентів вживають алкогольні напої (72,5% юнаків та 51,6% дівчат). Найпопулярнішим серед студентів є пиво. Його вживають 55,8% юнаків та 51,2% дівчат. 73,1% опитаних студентів відмічали втому наприкінці робочої доби, 29,6% скаржилися на загальну втому, 30,6% - на зниження уваги. Обробка результатів опитування показала, що регулярно займаються фізичною культурою та спортом лише 19,7% (10,8% дівчат, 27,2% юнаків), а взагалі не займаються 79,8% (87,2% дівчат і 73,8% юнаків). За даними анкетування, лише 44,2% студентів вказали, що займаються фізичною культурою і спортом з метою оздоровлення, з лікувальними цілями - 10,2% студентів, лікувальною гімнастикою - 3,7% опитаних. Про недостатньо ефективну побудову занять з фізичного виховання свідчать відповіді студентів.

Зокрема, їх не задовольняє спрямованість занять (29%), зміст занять (31%), недостатнє або надмірне навантаження (16%), відсутність музичного супроводу (11%) тощо.

У цілому можна зробити висновок, що навіть за сприятливих об'єктивних умов студенти не завжди приймають фізичну культуру як значущу складову своєї життєдіяльності, перекриваючи дефіцит вільного часу значною мірою за рахунок відмови від фізичної активності.

Результати соціологічного опитування показали, що на першому курсі у студентів не сформована стійка установка до здорового способу життя, недостатній набір знань, умінь і навичок, які б давали змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції зі зміцнення здоров'я. Студенти не вміють встановлювати зв'язки між знаннями з проблем здоров'я та власним способом життя, що не сприяє ефективному підвищенню рівня фізичного здоров'я.

Ціннісне ставлення майбутніх фахівців-технологів до свого здоров'я – це складне особистісне новоутворення, що характеризується сформованістю знань і уявлень про здоров'я як цінність, позитивною активністю щодо ведення здорового способу життя, усвідомленістю ставлення до здоров'я, сформованістю вмінь та навичок зміцнення й збереження здоров'я.

Для визначення ставлення студентів до здоров'я, як до життєвої цінності був запропонований анкетний опит, в якому на кожне питання анкети приводилося від 4 до 10 варіантів відповіді, в діапазоні від правильного, який відповідає сучасним науковим вимогам, до невірної відповіді. Визначене, таким чином, ставлення до здоров'я кожного студента оцінювалося залежно від правильної відповіді за 5-ти бальною шкалою.

Були розраховані середня оцінка ціннісного відношення до здоров'я, а також коефіцієнт кореляції між рівнем фізичної активності і знаннями про здоровий спосіб життя. Тільки 13,9% студентів (з 778) вважали здоров'я найголовнішою цінністю в житті й ставили його на перше місце, 15,3% студентів вважали себе здоровими та вели здоровий спосіб життя. Переважав низький рівень (70,8%) знань про здоров'я та застосування основних оздоровчих систем у вільний час. Виявилася диспропорція у визначенні впливу головних чинників на здоровий спосіб життя, лише 64,2% студентів змогли правильно визначити ступінь впливу чинників.

Турботою про фізичне здоров'я студентів займається кафедра фізичного виховання, де основний акцент робиться, як стверджує Г. Круковський, "на вирішення завдань загальної фізичної і спортивної підготовки" [3, с. 12]. Унаслідок цього студентам важливо усвідомити функціональний вплив відповідальних занять на їх особистісний і професіональний розвиток. Тому сьогодні актуальним завданням професійної підготовки майбутніх фахівців-технологів є формування у студентів ціннісного ставлення до здоров'я, не тільки засобами фізичного виховання, але і використання засобів та форм спеціальних предметів, які формують особистість спеціаліста та професійну компетентність. Лише в цьому випадку професійна підготовка буде охоплювати весь спектр

потенційних можливостей направлених на формування цінностей здоров'я особистості.

Вирішення цього завдання в свою чергу вимагає дослідження тих чинників, які визначають ставлення майбутніх фахівців-технологів до цінностей здоров'я, виявлення тих детермінант, що обумовлюють їхнє ставлення до фізичного виховання та культури здоров'я, в їхньому особистісному, соціальному і професійному ракурсі.

Аналіз мотивів занять фізичною культурою і спортом дозволяє зробити висновок про те, що зв'язок між структурними компонентами мотиваційної основи носить складну неоднозначну залежність.

Суть цієї залежності може бути виражена в наступних характеристиках: у багатьох студентів заняття фізичною культурою обумовлюють не стільки бути здоровим і фізично розвиненим, скільки бажання отримання заліку при мінімальних фізичних зусиллях; у більшості студентів низький рівень знань з специфічних вимог до функційних, рухових та психологічних можливостей, які висуваються до фахівців харчової промисловості в умовах виробництва; студенти більшою мірою не розуміють ролі здоров'я, як щонайвищої цінності життя в долі кожної окремої людини. І як наслідок, часто ігнорують заходи, засоби, форми і способи фізичної культури, які виконують визначальну роль для підтримки і зміцнення здоров'я; у студентів не сформована стійка установка до здорового способу життя, недостатній набір знань, умінь і навичок, які б давали змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції зі зміцнення здоров'я.

Отже, результати соціологічного опитування показали, що перший рік навчання студентів супроводжується певними порушеннями в психологічній сфері, які пов'язані зі зламом попереднього стереотипу компенсаторно-пристосувальних механізмів організму, що призводить до суттєвого погіршення здоров'я, схильності до шкідливих звичок.

Результати дослідження і подальший їх аналіз дозволив дійти припущення, що основною причиною недозволенності проблеми формування ціннісного ставлення до здоров'я майбутніх фахівців-технологів, є порушення причинно-наслідкових відносин між мотивами занять фізичною культурою, рівнем здоров'я і системою валеологічних знань. Уважаємо, що вирішення завдань, пов'язаних з формуванням ціннісного ставлення до здоров'я майбутніх фахівців-технологів, можливі лише на основі застосування інтеграційних навчальних дисциплін, використання засобів та форм предметів, які формують особистість спеціаліста та професійну компетентність. Лише у цьому випадку професійна підготовка буде охоплювати весь спектр потенційних можливостей направлених на формування цінностей здоров'я особистості.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямку вивчення та пошуку педагогічних умов, що у своїй сукупності спрямовані на підвищення ефективності формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців харчової промисловості до свого здоров'я, а також подальше розширення діагностичної методичної бази дослідження і формування ціннісних основ навчання.

Література

1. Апанасенко Г.Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. – СПб: Петрополис, 1992. – 123 с.

2. Іванова Г.Є. Валеологічні основи фізкультурно–оздоровчої роботи серед студентів у ВНЗ: навч. посіб. – Луцьк, 1999. –77 с.

3. Круковский, Г.И. Профессионально-прикладная физическая подготовка будущих специалистов // Управління якістю професійної освіти. –Донецьк, 2001. – С. 191-194.

4. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я: навч. посіб. / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк, А.Ф. Косенко, Т.І. Кочергіна; під заг. ред. М.С. Корольчука. – К.: Фірма "ІНКОС",2002. – 272 с.

5. Теория и методика физического воспитания / под ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олимп. лит., 2003. – Т. 1. – 424 с.